

ГРОШОВИЙ ОБІГ І БАНКІВСЬКА СПРАВА В УКРАЇНІ: МИНУЛЕ ТА СУЧАСНІСТЬ

Львівський національний університет імені Івана Франка
Наукове товариство імені Шевченка
Львівське товариство колекціонерів

**ГРОШОВИЙ ОБІГ І
БАНКІВСЬКА СПРАВА В УКРАЇНІ:
МИНУЛЕ ТА СУЧASNІСТЬ**

Львів
2005

Олег **Погорілець** (Україна, Хмельницький)
Ростислав **Савсов** (Україна, Хмельницький)

Карбування монети на Поділлі в другій половині XIV ст.

З джерел XVст. відомо про існування на Поділлі місцевої монети, так званих „подольських полуврошников”. Однак до нашого часу фактично не було виявлено монети, носія цієї назви. В роботах М.Ф. Котляра¹ та Т.М. Trajdos² викладені різні підходи вирішення цієї проблеми. Відомі спроби в роботах Е. Ivanauskas і др.³, Lucian O. і др.⁴ пов’язати окремі нумізматичні знахідки з карбуванням подільськими князями Коріатовичами власної монети. Проте брак інформативності зображень на монетах, їх наявність в поодиноких екземплярах не зробили ці спроби переконливими, загалом залишивши питання відкритим.

В 2003 році в смт. Дунаївці* була знайдена срібна монета. При початковому дослідженні було встановлено, що монета за своїми ознаками належить до XIV-XVст. і має надписи латиною „Смотрич” та „Костянтин.” Монета добре збереглась. Не помітно слідів потертості, які виникають при тривалому обігу.

Відсутність корозії і колір поверхні свідчить про високий вміст срібла в металі. Є невелика радіальна тріщина. Вважають, що такі тріщини виникають при ручній виробці монетного кружка з листа металу. Монетний кружок співпадає з штемпелями, кругові надписи і зображення розміщені в полі монети. Зображення і більшість літер

Rис. I. Монетна знахідка
(Монету збільшено у 2 рази)

задовільно прокарбовані. В цілому стан монети дає можливість прочитати більшу частину легенди та розрізнати її геральдичні елементи.

Оси сторін відносяться як: † ¶

Середній діаметр монети – 18,5мм.

Вага – 1,01г.

Проба – 875 (приблизно).

Пошук в нумізматичних дослідженнях і колекціях дозволив виявити ще дві подібні монети, одна з яких зберігається в Національному музеї історії України

* Дунаївці – селище міського типу Хмельницької обл., знаходить за 30 км від Кам’янця-Подільського та 20 км від смт. Смотрич.

(НМІУ), а друга в Угорському національному музеї (УНМ), (автори вдячні науковому співробітнику ІА НАНУ Козубовському Г.А. за допомогу, надану при виявлені даних монет). Монета НМІУ в 1937 р. була знайдена у Вишгороді у ході археологічних розкопок. Місце та точний час знахідки монети УНМ встановити не вдалось. Ці монети не отримали конкретної атрибуції до нашого часу, хоча монета УНМ, наприклад, відома з XIX ст. Пов'язане це, в першу чергу, з неможливістю задовільно прочитати їх легенди (дивись рис. 2, де надані графічні зображення всіх монет). Зображення монети УНМ, а також фрагменти її надписів, приводиться з праці: Lucian O., Buzdugan G., Oprescu C. "Monede si banknote romanesti".

Рис. 2. Графічне зображення монет.

1 – знахідка з Дунаївців, 2 – монета з УНМ, 3 – монета з НМІУ

Легенда монети-знахідки кругова, між зовнішнім і внутрішнім крапковими обідками, на обох сторонах, латинською мовою, в наявності розділові зірочки. Дата відсутня. Всі літери надписів, без виключень, виконані в готичному стилі. Як відомо, готичний стиль для оформлення монет використовувався в Європі в XIV-XV ст.⁵ Для порівняння приводяться також фрагменти надписів монет НМІУ і УНМ, (автори вдячні працівникам НМІУ за надану можливість використати монету музею в цьому дослідженні). За аверс була визнана сторона з зображенням вершника. Надпис аверсу читається вправо від голови вершника.

монета – знахідка:

MONETA CONSTANTI

монета НМІУ:

MONET(A) CONSTATINI

монета УНМ:

MONET(A) ★ CONSTANTI

Всі літери легенди аверсу, за виключенням 1, 6, 15 і 16, чітко читаються.

Надпис літер 15 і 16 можна доповнити з легенд монет НМІУ і УНМ. Тоді слово після зірочки читається як: ★ CONSTATINI

Перша літера надпису аверса, без сумніву, готична **Μ**, в якій не відкарбоване переднє плече, що також видно з надпису монети НМІУ. Шоста літера теж не відкарбована, але має контури, близькі до готичної літери **Ξ**. Таким чином, легенда аверсу читається як: MONET(A) ★ CONSTATINI,

або в перекладі: „**МОНЕТА★КОСТАНТИНА**”. В легенді аверса вказується ім'я монетного сеньйора Костянтина. Така формула використовувалась в XIV-XV ст. Пізніше, в XVI-XVII ст., в монетній легенді слово „Монета”, як правило, доповнювали словом „нова”, або „срібна”.⁶ Ця обставина, разом з готичним стилем літер і відсутністю дати, впевнено вказує на час карбування монети в XIV-XV ст. Слово „CONSTANTINI” з граматичною помилкою, пропущена друга літера „N”. В екземплярі НМІУ цієї помилки, схоже, не має, що видно з порівняння кількості знакомісць.

На реверсі надпис розміщений навколо готичного трикутного гербового щита. Легенда читається, починаючи від хрестика над щитом.

монета-знахідка: **MONETA CONSTANTI**

монета НМІУ: **MONETA CONSTANTI**

монета УНМ: **MONETA * DE SMOTRIC**

Чітко розрізняються всі літери легенди реверсу монети-знахідки, крім погано карбованих шостої і сьомої. Як виявилось, їх можна відтворити, використавши збережені фрагменти легенд реверсу монет НМІУ і УНМ. Проміжки між першими двома літерами збільшені. Таким чином легенда реверсу читається як:

D N DOMINI ★ DE SMOTRIC

Як правило, якщо на аверсі монети вказується ім'я монетного сеньйора, то на реверсі повинні бути його титул і топонім. Не має сумніву, що до титулу має відношення „DOMINI” – „ВОЛОДАРЯ”, „ГОСПОДАРЯ”. Тоді перші літери надпису „D N” повинні означати щось інше, ніж звичайне скорочення від „DOMINUS”. На наш погляд, „D” – це скорочення від „DUCIS”, або „КНЯЗЯ”. Після зірочки ясно читається „DESMOTRIC”, або „DE SMOTRIC”. Із змісту попередньої частини легенди: „МОНЕТА КОСТАНТИНА / КНЯЗЯ N ГОСПОДАРЯ...” витікає, що „SMOTRIC” – це топонім, тобто „СМОТРИЧ”. „DE” – це прийменник, який вказує на родовий відмінник – „СМОТРИЧА”. Загалом читається:

„МОНЕТА КОСТАНТИНА / КНЯЗЯ N ГОСПОДАРЯ СМОТРИЧА”.

Таким чином, в легенді реверсу залишається одна літера „N”, яка не отримала свого тлумачення. Як видно із зображення реверсу монети-знахідки, ця літера дещо виходить за зовнішній крапковий обідок. Ми вважаємо, що „N” – це готична літера „N”, верхня частина якої вийшла за межі монетного кружка. Тоді „N” можна трактувати як скорочення від „HERES”, в перекладі „СПАДКОВОГО ВОЛОДАРЯ”, або „ДІДИЧА” в традиційному титулі XII-XVII ст. В підсумку реконструкція повної легенди монети виглядає так:

MONETA ★ CONSTA[N]TINI / + D[U]CIS H[ERES] [ET] DOMINI ★ DE SMOTRIC

В перекладі з латини: *Монета Костянтина, князя, дідича (i) господаря Смотрича.*

Топонім „Смотрич” відомий в Україні на Поділлі. Це назва річки басейну Дністра, а також розташованого на ній одноіменного населеного пункту в Хмельницькій області. В другій половині XIV ст. Смотрич був столицею Подільського князівства, яким володіли литовські князі Коріатовичі. Серед них був подільський князь Костянтин (1385?–1391?), один з численних синів Коріата – Михайла Гедиміновича, князя Новогрудського. Брати Коріатовичі складали одне з найбільш згуртованих і сильних угруповань серед литовських князів, які утвердилися на українських землях. Коріатовичі титулували себе князями і господарями Подільської землі. Наприклад, в грамоті Олександра Коріатовича

Смотрицькому монастирю від 1375 р.: “*Ми, князь литовський... князь і господар подільської землі...*”⁷, в привілії краківським купцям німецькою мовою: “*herzog czu Podolien*”.⁸ В недавно знайденій грамоті Федора Коріатовича від 1391 р. він додатково назава себе ще й дідичем: “*Ми, князь... дідич і господар Подільської землі...*”.⁹ В даному випадку титулatura грамоти співпадає з монетною легендою. Таким чином, проведений аналіз дає підстави віднести монету – знахідку до Костянтина Коріатовича. Щоб підтвердити початкову атрибуцію про належність монети-знахідки до Костянтина, були проведені більш детальні дослідження зображень на монеті.

На аверсі, в оточенні крапкового обідка, зображене вершника, який кроком їде по “геральдичному” вправо. Голова вершника виступає за межі внутрішнього обідка, розриваючи круговий надпис. Витягнутою вперед і вверх (правою?) рукою вершник тримає вертикально вниз спис, який впирається в голову стилізованого “змія” з розкритою пащею. “Змій” лежить на спині, під ногами коня. Це класичний сюжет: “Святий Юрій змієборець”.

Порівняння зображень св. Юрія на монетах:

1 - знахідка з Дунаївців, 2 - УНМ, 3 - НМІУ, 5 - печатці Олександра Коріатовича

Схожий герб з св. Юрієм використовував на своїй печатці брат Костянтина Олександр Коріатович, в якості князя Володимиро-Волинського князівства. Цю печатку часів свого правління в Володимири-Волинському (1366-1370), Олександр використовував і пізніше, на Поділлі, не дивлячись на те, що на печатці вказувалось латиною „...князя Володимирського”. Збереглись її відбитки при грамотах від 1375 р.¹⁰ Схоже, що печатки самого Костянтина не збереглись до нашого часу. Відомий єдиний, зроблений ще в 1782 р., опис печатки Костянтина, разом з печаткою молодшого брата Федора, при їх сумісній грамоті від 1388 р.¹¹ На них описувач побачив зображення вершників, які він визнав за литовський герб „Погоня”. Зважаючи на те, що в описі відсутні відомості про надписи на цих воскових печатках, їх стан, мабуть, був не дуже добрий, тому зображення св. Юрія – вершника могло бути сприйнято як „Погоня”. Є згадка, що Федір, вже в Угорщині, також використовував печатку з зображенням св. Юрія.¹² Слід відмітити, що св. Юрій – вершник присутній на гербі міста Смотрича, а також старому гербі Кам’янця, двох столиць Подільського князівства, заснованих Коріатовичами.¹³

Таким чином присутність зображення вершника на монеті Костянтина не випадкова. Очевидно, що зображення св. Юрія брати Коріатовичі використовували як свій фамільний (родовий) герб, один з перших в східній Європі. В Московському князівстві перші зображення св. Юрія (Георгія), як вершника, з’являється на монетах на початку XVст., а остаточно вершник – змієборець затвердився, як

герб, при Івані III (1462-1505).¹⁴ Примітно, що один з братів Коріатовичів, Дмитро, одружений на дочці московського князя Івана Красного (1353-1359), був московським воєводою. Відомий як Боброк – Волинський, він став героем Куликовської битви 1380 р. Не виключено, що між гербами Коріатовичів та Московського князівства існує якийсь зв'язок.

На реверсі монети зображеного герб – трикутний готичний щит, розділений навпів, в обрамленні трьох пятипроменевих зірок. На правій половині щита три староугорські фасції – поперечини, на лівій розкидані, нерегулярно, в два ряди сім (4/3) стилізованих зображені лілій. Це відомий герб королів Угорщини XIV ст. з неаполітанської гілки династії Анжу-Карла-Роберта і Людовика Великого, які використовували його в різних варіантах з обов'язковою присутністю в зображені квітки лілії, родового герба Анжу. Найбільш найближеними до вміщеного на подільських монетах є герби на угорських монетах Людовика (1342-1382).¹⁵

Андегавенський герб на:

- 1 - монеті з Дунаївців, 2 - УМН, 3 - НМІУ, 4 - гроши Петру Мушата,
5 - денарії Людовика Угорського, 6 - денарій Ядвіги

В Польщі, королем якої Людовик став в 1370 р., цей герб отримав назву „андегавендського”, від латинізованої назви Анжу. Людовик і його дочка Ядвіга, яка стала королевою Польщі після смерті батька, використовували його при оформленні своїх монет до 1386 р.¹⁶ Крім Угорщини і Польщі, цей герб відомий і на перших монетах Молдови господаря Петра Мушата (1377-1392) та його нащадків. Присутність андегавендського гербу на монеті Костянтина символізує його васальну залежність від Людовика, що зовсім не виглядає несподіваним. Коли Людовик став польським королем, він продовжив політику експансії на галицько-волинські землі, і в 1377 р. навіть здійснив військовий похід на Волинь. В цих умовах Коріатовичі, напевне, вважали за краще стати на його сторону, можливо в надії повернути контроль над своїми втраченими галицькими володіннями. З листа Людовика відомо, що брати Костянтина, Олександр і Борис, в 1377 р. присягнули королю.¹⁷

Отже, проведене дослідження не виявило будь-яких заперечень щодо попередньої атрибуції і підтверджує принадлежність монети – знахідки, а також неатрибутованих монет НМІУ та УНМ, князю подільському – Костянтину Коріатовичу. Потрібно також зауважити, що версія про можливу належність монети – знахідки молдовським господарям кінця XIV – початку XV ст. не має підстав. Серед молдовських правителів тих часів не було Костянтинів, а на всіх тогочасних молдовських монетах обов'язково присутній молдовський герб – голова бика. Крім того, в легенді монет в різних варіантах також обов'язково вказувався як титул – WOIWODA, а як топонім – MOLDAVIENSIS.¹⁸

Порівнюючи монету – знахідку з екземпляром УНМ, по збігу дрібних елементів зображення, можливо з високою вірогідністю стверджувати, що обидві монети карбувались одними штемпелями. Монета НМІУ карбована іншим варіантом штемпелів. Відрізняється оформлення і аверсу, і реверсу. Проте надписи та оформлення андегавендського герба – три поперечини і сім (4/3) лілій залишилось без змін. Слід відмітити, що зовнішнє оформлення монет Костянтина сутто європейське, близьке по стилю до угорських монет. Набагато більш досконале в технічному та художньому відношенні порівняно з монетами, карбованими приблизно в ті часи Володимиром Ольгердовичем в Києві, і трохи пізніше в Великому князівстві Литовському Ягайлом.

Як засвідчують матеріали скарбів другої половини XIV – початку XV ст., знайдених на території Поділля, основою грошового обігу на Поділлі в другій половині XIV ст., як і у всій Центральній Європі, був високопробний празький гріш вагою до 3,7 г. Поряд з ним в обігу був так званий руський напівгріш, який розпочав карбувати в Львові, після його приєднання до Польщі, на початку 50-х років XIV ст. Казимир III.¹⁹ Спочатку руські напівгроши, за взірцем польського напівгроша Казимира III, карбувались з високопробного срібла вагою 1,55 г, але далі, за часів Людовика Угорського в 1372-1382 р., їх вага була знижена до 1,2 - 1,1 г. Основним регіоном поширення руського напівгроша була Галичина, однак його знали і на сусідньому Поділлі, куди він потрапляв по торговому шляху Львів – Північне Причорномор'я. На даний момент, на основі декількох екземплярів, неможливо точно визначити стопу, за якою карбувалась монета Костянтина. Все ж, середня вага двох екземплярів монети, приблизно один грам, та висока проба, без сумніву вказує на те, що зразком для монети Костянтина, як грошової одиниці, тобто для її стопи та номіналу, був вибраний руський напівгріш.

Метрологічна наближеність подільського грошика з руським напівгрошем часів Людовика Угорського вказує на карбування Костянтином монети після 1370 р. Це підтверджується наявністю на монеті андегавендського гербу – знаку васальної залежності. Таким чином, можливий час карбування повинен співпадати з часом правління в Польщі Людовика Угорського і його дочки Ядвіги, тобто в 1370-1386 р. Неможливо, щоб Костянтин став васалом Людовика, як угорського короля, раніше цього терміну, ще при Казимірі III. Після перемоги над Любартом у війні 1365-1366 р. Казимир, не тільки зміцнив контроль над Галичиною, але й заволодів більшою частиною Волині. В результаті цього брати Костянтина Юрій і Олександр з 1366 р. переходять на службу до Казимира. В цих умовах Костянтин на Поділлі повинен був, скоріше всього, діяти разом з братами, або в кращому випадку залишатись васалом Великого князівства Литовського.

Таблиця 1. Послідовність емісій галицьких напівгрошів²⁰ і подільський напівгріш.

Назва	Вага, г	Розмір, мм	Проба	Роки карбування
<i>Подільський напівгріш</i> Костянтина Коріатовича Дунаївці	1,01	18,5	875	Не раніше 1370 – не пізніше 1386?
Вишгород	0,7	18	900*	
<i>Руський напівгріш:</i> Казимира III	1,55	18-19	875	1351–1354 – не пізніше 1370
Владислава Опольського	1,24	18-19	875	1372 - 1378
Людовика Угорського	1,12	18-19	875	1379 – 1382
Владислава Ягайла	0,96	18-19	875	Не раніше 1389 – 1399
<i>Львівський напівгріш</i> Владислава Ягайла	1,58	20	500	1399 – не пізніше 1414

*проба встановлювалась НМІУ.

Привертає до себе увагу, те що Костянтин в легенді монети титулує себе князем і господарем Смотрича. Така назва володінь в титулі Коріатовичами більше не використовувалась. У всіх своїх відомих грамотах, найбільш рання з яких відноситься до 1374 року, вони називають себе володарями Поділля. Таку ж назву «Поділля», «Подільська земля» використовували наступні подільські володарі. Krakівський воєвода Спитек з Мельштина, який отримав в 1395 р. від Ягайла в ленне володіння частину Поділля, титулує себе: «*dominus Podoliensis*», «...*terre Podolie*», литовський князь Свидригайло з 1400 р.: «*dux Podolie*», «...*terre Podolie*»²¹.

Можливі різні пояснення даного протиріччя. За однією версією, титул Костянтина на монеті відноситься до його удільного володіння в Подільському князівстві з центром у Смотричі. Згідно з літописними даними, після перемоги над татарами в 1362 р. в битві на Синій Воді, Поділля з дозволу Ольгерда перейшло до Коріатовичів і його було поділено між старшими братами. Вірогідно, що тоді, а можливо і раніше, Костянтин закріпив за собою Смотрицький уділ. На той час його брати Юрій та Олександр, крім подільських, також мали володіння в Галичині, а згодом на Волині. Після 1370 р. вони, втративши свої західні володіння, перебираються на Поділля, а Смотрич та Кам'янецький замок стають їхніми резиденціями. Відома грамота Юрія Коріатовича як подільського князя від 1374 р., видана в Кам'янецькому замку та грамота Олександра від 1375 р., видана в Смотричі. В подальшому, після смерті Юрія, а потім і Олександра, на початку 80-х років Костянтин разом з братом Борисом приходить до влади та, ймовірно, повертає собі Смотрич. Вважається, що в цій традиційній для Коріатовичів діархії - сумісному правлінні двох братів, Костянтин залишився на другій позиції.²² З 1388 р. він править разом з молодшим братом Федором як князь Поділля. Можливо припустити, що, принаймні до 1385 р., коли він видав

свою першу відому грамоту, привілей краківським купцям на право вільного торгу на Поділлі, Костянтин залишався в якості удільного Смотрицького князя.

Можна припустити, що згідно з другою версією Костянтин, за згодою братів, правив до 1374 р. всім Поділлям, а назва володіння на монеті “Смотрич” відображає початковий етап формування Подільського князівства, в часи якого йшли пошуки титулу та назви нових володінь. І перша і друга версія дають змогу стверджувати, що Костянтин міг розпочати карбування в Смотричі своєї монети в 1370-1374 роках. Але більш вірогідно, що це сталося на початку 80-х років. По – перше, Костянтин повинен був стати васалом Людовика, найімовірніше, після походу Людовика на Волинь 1377 р.. Саме так це зробили його брати Олександр та Борис. По – друге, економічні обставини в 80-х роках були більш сприятливі, порівняно з 70-ми роками XIV ст. Отже, зважаючи на приведені аргументи, найбільш вірогідно, що Костянтин розпочав карбування в Смотричі напівгрошів в 1380-1382 роках. Згодом, він міг продовжити його вже разом з Федором. Сумісне карбування обох братів підтверджується виявленним в складі Сосницького скарбу денарієм, карбування якого приписується Федору.²³

Окремою темою є метрологічна і стильова наближеність подільського напівгроша Костянтина Коріатовича та перших молдовських монет-грошів господаря Молдови Петра Мушата. Розміри – 18-19мм., середня вага – 0,98г., проба ранніх випусків грошів Мушата практично співпадає з напівгрошем Костянтина. А андегавендський герб Людовика Угорського на реверсі обох монет в специфічному раннємолдовському варіанті з сімома ліліями майже ідентичний, (див. рис.4)²⁴. Ця особливість та зображення вершника дозволило в свій час угорським і румунським дослідникам заразувати монету УНМ з непрочитаною легендою до молдовської нумізматики, з припущенням, що вона має відношення до подільського князя Юрія Коріатовича, який з 1374 р. був господарем Молдови. Явний зв’язок між карбуванням цих монет заслуговує на подальше, більш поглиблене, дослідження.

Виявлення нової монети не тільки суттєво доповнює наші знання про Коріатовичів на Поділлі, але й дозволяє переглянути деякі усталені уявлення про події на українських землях кінця XIVст. Коли подібні монети будуть знайдені в складі скарбів, на більш масовому матеріалі з’явиться можливість точніше визначити їх метрологічні характеристики, більш ґрунтовно розглянути питання про їх місце в грошовому обігу та лічбі в Україні XIV-XVст.

¹ Котляр М.Ф. Нариси історії обігу і лічби монет на Україні XIV- XVIIIст. Київ, 1981.

² Trajdos T.M. Zagadka półgroszków podolskich // Wiadomości Numizmatyczne. R.27. Z.1-2. 1983. S.76.

³ Ivanauskas E., Douchis R. Coins of Lithuania. 1386-1707. Vilnius, 1999. S.47.

⁴ Lucian O., Buzdugan G., Oprescu C. Monede si banknote românesti. Bucuresti, 1977. S.57.

⁵ Потин В.М. Монеты, клады, коллекции. СПБ, 1993. Рис.13.

⁶ Фенглер Х., Гироу Г., Унгер В. Словарь нумизматика. Москва, 1982. С.158.

⁷ Грамоти XIVст. Київ, 1974. №24.

⁸ Молчановський Н.В. Очерк известий о Подольской земле до 1434 года. Київ, 1885. С.214.

Карбування монети на Поділлі в другій половині XIV ст.

- ⁹ Груша А. Невядомая грамота Федара Карыятовіча за 1391 г. // БГА. Т.8, сшытак 1-2 (14-15) 2001.
- ¹⁰ Грамоти XIVст. Київ, 1974. №24.
- ¹¹ Tegowski J. Pierwsze pokolenia Giedyminowiczów // Biblioteka Genealogiczna. Т. 2. Poznań -Wrocław, 1999. S.192.
- ¹² Войтович Л. Князівські династії східної Європи. Львів, 2000. Р.4.17.
- ¹³ Дашкевич Я. Камянець-Подільський XVI-XVIII ст. місто трьох гербів. Львів, 2003; Савчук Ю. Міська геральдика Поділля. Вінниця, 1995. С.25.
- ¹⁴ Дуров В.А. Из истории Московского герба // Гербоведъ. №27. 1998.
- ¹⁵ Rethy L. Corpus nummorum Hungariae. Tab.XXV-XXVII.
- ¹⁶ Kalkowski T. Tysiąc lat monety Polskiej. Kraków, 1974. S.102.
- ¹⁷ Шабульдо Ф. Земли Юго-Западной Руси в составе Великого княжества Литовского. Гл. 2.
- ¹⁸ Iliescu O. Moneda in Romania. Bucuresti, 1970. S.31; Бырня П.П., Руссев Н.Д. Монеты средневековой Молдавии // Stratum №6. 1999. С.183-191.
- ¹⁹ Котляр М.Ф. Нариси історії обігу і лічби монет на Україні XIV-XVIII ст. Київ, 1981. С.22.
- ²⁰ Котляр М.Ф. Галицька Русь у другій половині XIV – першій чверті XV ст. Київ, 1968. С.70.
- ²¹ Kurtyka J. Podole pomiędzy Polską i Litwą w XIV i 1 połowie XV wieku // Kamieniec Podolski. Studia z dziejów miasta i regionu. Т.1. Kraków, 2000. S.32.
- ²² Tegowski J. Pierwsze pokolenia Giedyminowiczów // Biblioteka Genealogiczna. Т.2. 1999. S.175.
- ²³ Ivanauskas E., Douchis R. Coins of Lithuania... S.47.
- ²⁴ Iliescu O. Moneda in Romania... S.25. Рис.16.